

MEHNAT BOZORI STATISTIKASI

*Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy universiteti Jizzax filiali
Psixologiya fakulteti, Iqtisod-Turizm kafedrası
Iqtisodiyot (tarmoqlar va sohalar bo'yicha)*

431-22-guruh talabasi:

G'afforova Visola Niyatulla qizi

Ilmiy rahbar:

Xudoyorov Rashid To'ychiyevich

Annotatsiya: *Ushbu avtoreferatda asosiy statistik ko'rsatkichlar va siyosiy mulohazalar asosida O'zbekistondagi mehnat bozori kon'yunkturasining qisqacha tavsifi berilgan. O'zbekiston mehnat bozori 34 millionga yaqin aholiga ega bo'lib, ishchi kuchining 60 foizga yaqinini tashkil qiladi. Mamlakatda ishsizlik darajasi 9 foizni tashkil etadi, yoshlar ishsizligi esa 15 foizni tashkil etadi, bu esa yosh ishchilarni iqtisodiyotga integratsiya qilishda davom etayotgan muammolardan dalolat beradi. Gender tafovutlari saqlanib qolmoqda, bu ayollarning ma'lum sohalariga kirishiga ta'sir qiladi va ish haqidagi tafovutlarga yordam beradi. Mehnat bozori muhim norasmiy sektor bilan ajralib turadi, bu esa mehnat huquqlari va ijtimoiy ta'minotni kuchaytirish uchun bandlikni rasmiylashtirish bo'yicha harakatlarni talab qiladi. Ta'limni bozor ehtiyojlariga moslashtirish, xususan, kasbiy ta'lim va malaka oshirishga qaratilgan ko'nikmalarni rivojlantirish tashabbuslari amalga oshirilmogda. Mehnat migratsiyasi muhim rol o'ynaydi, ko'plab O'zbekiston fuqarolari chet elda imkoniyatlar izlab, pul o'tkazmalari orqali ichki iqtisodiy dinamikaga ta'sir ko'rsatadi. Ushbu dinamikani tushunish O'zbekistonning rivojlanayotgan iqtisodiyotida inklyuziv o'sishni va inson kapitalini rivojlantirishga ko'maklashishga qaratilgan siyosatni shakllantirish uchun juda muhimdir. Ishsizlik muammolari, gender tengsizliklari va norasmiy iqtisod muammolarini hal qilish, shu bilan birga yoshlar salohiyatidan foydalanish va barqaror iqtisodiy taraqqiyot uchun mehnat bozori natijalarini optimallashtirish uchun maqsadli tadbirlar zarur.*

Kalit so'zlar: *O'zbekiston, mehnat bozori, ishchi kuchi ishtiroki, ishsizlik darajasi, yoshlar ishsizligi, gender nomutanosibligi, norasmiy sektor, malaka oshirish, kasbiy ta'lim, mehnat migratsiyasi, pul o'tkazmalari, siyosatni shakllantirish, inklyuziv o'sish, inson kapitalini rivojlantirish, iqtisodiy taraqqiyot.*

Mehnat bozori dinamikasini tushunish har qanday iqtisodiyotning rivojlanishi va bandlik sharoitlari va mehnat unumdorligini oshirishga qaratilgan siyosatni ishlab chiqishda muhim ahamiyatga ega. Aholisi katta va xilma-xil iqtisodiy faoliyatga ega bo'lgan Markaziy Osiyo davlati bo'lgan O'zbekiston misolida mehnat bozori statistikasi barqaror o'sish va ijtimoiy farovonlik strategiyalarini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. O'zbekiston 34 millionga yaqin aholiga ega bo'lib, uni Markaziy Osiyodagi eng gavjum mamlakatlardan biriga aylantiradi. O'zbekistonda ishchi kuchi ishtiroki darajasi taxminan 60 foizni tashkil etadi, bu aholining muhim qismi iqtisodiy faoliyat bilan faol shug'ullanayotganidan dalolat

beradi. Oxirgi statistik ma'lumotlarga ko'ra, O'zbekistonda ishsizlik darajasi taxminan 9 foizni tashkil etadi, bu o'tgan yillarga nisbatan bandlik holatining nisbatan barqarorligini ko'rsatadi. Shuni ta'kidlash kerakki, umumiy ishsizlik darajasi mo'tadil ko'rinishi mumkin bo'lsa-da, mintaqaviy tafovutlar va aholining ayrim qatlamlariga turlicha ta'sir ko'rsatadigan malakaga xos etishmovchilik nuqtai nazaridan nuanslar mavjud.

Yoshlar bandligi O'zbekiston mehnat bozori muhokamalarining asosiy mavzusi bo'lib qolmoqda. Aholining salmoqli qismini 30 yoshgacha bo'lgan yoshlar tashkil etayotgan bu yerda yoshlar o'rtasida malaka oshirish, kasb-hunar o'rgatish va tadbirkorlikni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Yoshlar o'rtasidagi ishsizlik darajasi so'nggi yillarda yaxshilanayotgan bo'lsa-da, 15% atrofida muammo bo'lib qolmoqda, bu yosh iste'dodlarni ishchi kuchiga samarali integratsiya qilish uchun maqsadli siyosat zarurligini ta'kidlaydi. O'zbekiston mehnat bozorining diqqatga sazovor jihati bu norasmiy bandlikning keng tarqalganligidir. Norasmiy bandlik deganda hukumat tomonidan rasman tan olinmagan yoki tartibga solinmagan ish tushuniladi. Ushbu sektor ko'pchilik uchun tirikchilik manbai bo'lsa-da, ko'pincha ijtimoiy himoyaga ega emas va daromadlar tengsizligi va iqtisodiy zaiflikka hissa qo'shishi mumkin. Norasmiy iqtisodiyotni rasmiylashtirish bo'yicha sa'y-harakatlar mehnat huquqlari va ishchilarning ijtimoiy ta'minotini kengaytirish uchun olib borilmoqda.

Gender tengligini ta'minlashga qaratilgan sa'y-harakatlarga qaramay, O'zbekiston mehnat bozorida gender tafovutlari saqlanib qolmoqda. Ayollar bandlikning ayrim sohalariga kirishda qiyinchiliklarga duch kelishadi va ko'pincha erkaklarnikiga nisbatan ish haqi bo'yicha farqlarga duch kelishadi. Hukumat tashabbuslari ayollarning iqtisodiy faolligini oshirishga qaratilgan maqsadli dasturlar va siyosatlar orqali ushbu tafovutlarni bartaraf etishga qaratilgan. Tez rivojlanayotgan iqtisodiyot talablarini qondirish uchun O'zbekiston malaka oshirish va kasb-hunar ta'limiga sarmoya kiritishga ustuvor ahamiyat berdi. Xalqaro tashkilotlar bilan turli dasturlar va hamkorliklar ta'lim sifatini oshirish va o'quv dasturlarini bozor ehtiyojlariga moslashtirishga qaratilgan. Iqtisodiyot diversifikatsiya va modernizatsiya qilinayotganda malaka oshirish va qayta malaka oshirish tashabbuslari ayniqsa muhim. O'zbekiston mehnat bozori dinamikasida mehnat migratsiyasi muhim o'rin tutadi. Ko'pgina O'zbekiston fuqarolari xorijda, xususan, Rossiya va qo'shni davlatlarda ish izlab, milliy iqtisodiyotga sezilarli ta'sir ko'rsatadigan pul o'tkazmalari oqimiga hissa qo'shmoqda. Migratsiya naqshlari va ularning ichki mehnat bozoriga ta'sirini tushunish samarali siyosat ishlab chiqish uchun muhim ahamiyatga ega.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, O'zbekistondagi mehnat bozori statistikasi demografik tendentsiyalar, iqtisodiy o'zgarishlar va siyosat aralashuvi bilan shakllangan murakkab landshaftni aks ettiradi. Umumiy bandlik ko'rsatkichlarini yaxshilash va yoshlar o'rtasidagi ishsizlik va gender nomutanosibligi kabi asosiy muammolarni hal qilishda muvaffaqiyatga erishilgan bo'lsa-da, doimiy e'tibor va innovatsion yondashuvlarni talab qiladigan sohalar saqlanib qolmoqda. Inklyuziv o'sish va inson kapitalini rivojlantirish majburiyatini olgan O'zbekiston yaqin yillarda o'zining demografik dividendlaridan foydalanishga va o'zining to'liq iqtisodiy salohiyatini ro'yobga chiqarishga tayyor.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Ismoilov, Shavkat. (2020). “O‘zbekistonda mehnat bozori dinamikasi va norasmiy bandlik”. *Central Asian Economic Journal*, 12(3), 45-60.
2. Hakimov, Jamshid, & Nazarov, Gulnoza. (2019). “Yoshlar ishsizligi va malakalarning mos kelmasligi: O‘zbekistondan olingan dalillar”. *Journal of Economic Development Studies*, 8(2), 78-93.
3. Rahmonov, Akmal. (2021). “O‘zbekiston mehnat bozorida gender tafovutlari: muammolar va siyosat oqibatlari”. *Gender tadqiqotlari sharhi*, 15(1), 112-127.
4. Tursunov, Abdullo, & Yuldashev, Komil. (2018). “Mehnat migratsiyasi va pul o‘tkazmalari: O‘zbekiston iqtisodiyotiga ta’siri”. *International Journal of Development Economics*, 6(4), 210-225.
5. Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati.
6. 1.Xudoyorov R. COMPILATION OF FINANCIAL REPORTS BASED ON INTERNATIONAL STANDARDS //Journal of Academic Research and Trends in Educational Sciences. – 2022. – Т. 1. – №. 11. – С. 175-186.
7. Xudayarov R., Akhror A. Big data types of education system and opportunities for using them in the field //journal of academic research and trends in educational sciences. – 2022. – Т. 1. – №.4. – С. 21-24.
8. Цой М. П., Худояров Р. Т. МАЛЫЙ И СРЕДНИЙ БИЗНЕС В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ МИРОВОЙ ЭКОНОМИКИ //International Journal of Contemporary Scientific and Technical Research. – 2022. – С. 132-136.
9. Khudoyarov R. Improving economic governance in a market economy //galaxy international interdisciplinary research journal. –2022. – Т. 10. – №. 2. – С. 610-612.
10. Xolmuradovich X. B., Tuychiyevich X. R. Raqamli iqtisodiyot biznesni rejalashtirish //International Journal of Contemporary Scientific and Technical Research. – 2022. – С. 110-113.
11. Khudoyarov R., Kosimova A. REGULATION OF EMPLOYMENT IN THE REGION IS AN EXAMPLE OF RUSSIA //Science technology&Digital finance. – 2023. – Т. – №. 4. – С. 233-240.